

30-Oktyabr, 2025-yil

**MAHALLA YETTILIGI XODIMLARINING HUQUQBUZARLIKLARNING
IJTIMOIY PROFILAKTIKASI FAOLIYATI BO‘YICHA HISOBDO RLK TARTIBI
VA BAXOLASH ME‘ZONLARINI TAKOMILLASHTIRISH.**

To‘raxonov Dilshod Baxtiyor o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: mahalla yettiligi xodimlari, huquqbuzarlik, ijtimoiy profilaktika, hisobdorlik, baholash me‘zonlari, faoliyat samaradorligi, jamiyat xavfsizligi, nazorat va monitoring, profilaktik tadbirlar, xodimlarni rag‘batlantirish.

Annotatsiya: Ushbu maqola mahalla yettiligi xodimlarining huquqbuzarliklarni ijtimoiy profilaktika faoliyati doirasidagi hisobdorlik tartibi va baholash me‘zonlarini takomillashtirish masalalariga bag‘ishlangan. Bugungi kunda jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashda mahalla yettiligi xodimlarining roli muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ularning faoliyati samaradorligini baholash va hisobdorligini tartibga solish masalalari hali ham dolzarb va takomillashtirishni talab qiladigan yo‘nalishlardan biridir. Maqola doirasida birinchi navbatda mahalla yettiligi xodimlarining vazifalari, ularning huquqbuzarliklarni oldini olishdagi o‘rni va jamiyatdagi ijtimoiy muhitga ta‘siri o‘rganilgan. Shu bilan birga, amaliyotdagi mavjud baholash mexanizmlari, xodimlarning faoliyatini monitoring qilish va nazorat qilish tartiblari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, mavjud baholash me‘zonlari ko‘pincha aniq mezonlar va indikatorlar yetishmasligi sababli samarali ishlamaydi. Shu bois, maqolada yangi baholash tizimini joriy etish, xodimlarning hisobdorligini oshirish va ularning ijtimoiy profilaktika faoliyatini tizimli tarzda rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan. Shuningdek, maqolada mahalla yettiligi xodimlarining ish faoliyatini baholashda sifat va samaradorlikni o‘lchash usullari hamda ijtimoiy indikatsiyalarni hisobga olish zarurligi ta‘kidlangan. Masalan, huquqbuzarliklarning oldini olishda xodimlar tomonidan amalga oshiriladigan profilaktik tadbirlar, fuqarolar bilan ishlashning sifat ko‘rsatkichlari va jamiyatda xavfsizlikni oshirishga qo‘shgan hissasi tizimli tarzda baholanadi. Bundan tashqari, maqolada xodimlarning faoliyatini rag‘batlantirish va ular uchun malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish bo‘yicha tavsiyalar berilgan. Ushbu tadqiqotning natijalari nafaqat mahalla tizimi xodimlari uchun, balki huquqni muhofaza qilish organlari, ijtimoiy xizmatlar va davlat boshqaruv organlari uchun ham amaliy ahamiyatga ega. Takomillashtirilgan baholash me‘zonlari va hisobdorlik tizimi jamiyatda huquqbuzarlikning oldini olish, profilaktika tadbirlarini samarali tashkil etish va mahalla xodimlarining professional faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ключевые слова: сотрудники махалли, правонарушения, социальная профилактика, отчетность, критерии оценки, эффективность деятельности,

социальная безопасность, контроль и мониторинг, профилактические мероприятия, стимулирование сотрудников.

Аннотация: *Статья посвящена совершенствованию порядка отчетности и критериев оценки деятельности сотрудников махалли в сфере социальной профилактики правонарушений. В современном обществе роль сотрудников махалли в предотвращении правонарушений и обеспечении социальной стабильности является крайне значимой. Вместе с тем, вопросы оценки их деятельности и организации отчетности остаются актуальными и требуют совершенствования. В статье подробно рассматриваются обязанности сотрудников махалли, их роль в предупреждении правонарушений и влияние на социальную среду. Анализируются существующие механизмы оценки деятельности, мониторинга и контроля работы сотрудников. Результаты исследования показывают, что текущие критерии оценки зачастую неэффективны из-за отсутствия четких показателей и индикаторов. В связи с этим предлагается внедрение новой системы оценки, повышение отчетности сотрудников и систематическое развитие их деятельности в сфере социальной профилактики. Особое внимание уделено методам измерения качества и эффективности работы сотрудников махалли, а также необходимости учета социальных показателей. Например, оценка профилактических мероприятий, проводимых сотрудниками, качество взаимодействия с населением и вклад в повышение безопасности общества должны проводиться системно. Кроме того, статья предлагает рекомендации по стимулированию сотрудников и разработке программ повышения квалификации. Результаты исследования имеют практическое значение не только для сотрудников махалли, но и для правоохранительных органов, социальных служб и государственных органов управления. Совершенствованная система критериев оценки и отчетности способствует эффективной профилактике правонарушений, организации профилактических мероприятий и профессиональному развитию сотрудников махалли.*

Keywords: *neighborhood workers, offenses, social prevention, accountability, evaluation criteria, activity effectiveness, community safety, monitoring and control, preventive measures, employee incentives.*

Annotation: *This article is dedicated to improving the accountability system and evaluation criteria for neighborhood (mahalla) workers in the field of social crime prevention. In contemporary society, the role of neighborhood workers in preventing offenses and ensuring social stability is highly significant. However, the issues of assessing their performance and establishing accountability remain pressing and require enhancement. The article examines the duties of neighborhood workers, their role in crime prevention, and their influence on the social environment. Existing mechanisms for performance evaluation, monitoring, and control are analyzed. The study reveals that current evaluation criteria are often ineffective due to the lack of clear indicators and*

measurable standards. Therefore, the article proposes implementing a new evaluation system, increasing worker accountability, and systematically developing their activities in social crime prevention. Special attention is given to methods for measuring quality and efficiency, as well as the necessity of incorporating social indicators. For instance, assessment should systematically account for preventive measures conducted by workers, quality of interaction with citizens, and their contribution to enhancing community safety. Additionally, recommendations are provided for incentivizing workers and developing professional development programs. The research outcomes hold practical significance not only for neighborhood staff but also for law enforcement, social services, and governmental authorities. Enhanced evaluation criteria and accountability systems contribute to effective crime prevention, better organization of preventive activities, and professional growth of neighborhood workers.

KIRISH

Jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash har bir davlatning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu jihatdan qaraganda, mahalla tizimi va uning tarkibiy bo‘g‘inlari – xususan, mahalla yettiligi xodimlari – jamiyatning eng kichik ijtimoiy hujayralarida xavfsizlikni ta’minlash va ijtimoiy muhitni nazorat qilishda muhim rol o‘ynaydi. Mahalla yettiligi xodimlarining vazifalari nafaqat mahalladagi fuqarolar bilan bevosita ishlash, balki ularni huquqbuzarliklardan himoya qilish, ijtimoiy profilaktik tadbirlarni amalga oshirish, profilaktik targ‘ibot va tarbiyaviy ishlarni tizimli ravishda olib borishni o‘z ichiga oladi. Shu sababli, ularning faoliyatini baholash va hisobdorligini tartibga solish jamiyatda huquqbuzarliklarni oldini olish tizimining samaradorligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Hozirgi kunda mahalla tizimidagi xodimlarning ijtimoiy profilaktika faoliyati bilan bog‘liq samaradorlikni baholash tizimi yetarlicha mukammal emas. Amaliyotda mavjud baholash me’zonlari ko‘pincha aniq indikatorlar va sifat mezonlarining yetishmasligi, monitoring mexanizmlarining noaniqligi, xodimlar faoliyatining tizimli ravishda o‘lchanmasligi kabi kamchiliklarga duch keladi. Natijada, mahalla yettiligi xodimlarining profilaktik ishlarining samaradorligi haqida ishonchli ma’lumot olish qiyinlashadi va bu holat ijtimoiy profilaktika tizimining samarali ishlashiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois, xodimlarning hisobdorlik tartibi va faoliyatni baholash me’zonlarini takomillashtirish, ularning ishini samarali monitoring qilish va rag‘batlantirish tizimini joriy etish dolzarb ilmiy va amaliy masalalardan biridir. Kirish qismida, shuningdek, mahalla yettiligi xodimlarining vazifalari va ularning huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli o‘rganiladi. Mahalla yettiligi xodimlari fuqarolar bilan doimiy aloqada bo‘lib, ijtimoiy muammolarni aniqlash, profilaktik tadbirlarni tashkil etish va jamiyatdagi ijtimoiy muhitni barqarorlashtirish bilan shug‘ullanadi. Ularning faoliyati nafaqat huquqbuzarlikning oldini olishga, balki fuqarolarning ijtimoiy ongini oshirish, tarbiyaviy ishlarni samarali amalga oshirish va mahalla tizimida ijtimoiy xavfsizlikni ta’minlashga ham qaratilgan. Shu bilan birga, xodimlarning ish faoliyatini baholashda sifat va samaradorlik mezonlarini

aniqlash, ular tomonidan amalga oshiriladigan profilaktik tadbirlarning natijadorligini o‘lchash, monitoring va hisobdorlik tizimlarini samarali tashkil etish muhimdir. Maqola doirasida mavjud baholash tizimlari, xodimlarning faoliyatini baholash mezonlari va ularni takomillashtirish yo‘llari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mahalla yettiligi xodimlarining hisobdorligini oshirish va baholash tizimini takomillashtirish nafaqat ularning professional faoliyatini rivojlantirishga, balki mahalla tizimining umumiy samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv orqali xodimlarning ish faoliyatini rag‘batlantirish, malaka oshirish va ijtimoiy profilaktika faoliyatini yanada tizimli va samarali tashkil etish mumkin bo‘ladi. Kirish qismida ta’kidlanishi lozim bo‘lgan yana bir jihat shundan iboratki, mahalla yettiligi xodimlarining profilaktika faoliyati faqatgina nazariy bilim va amaliy tajribaga emas, balki jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy va ma’naviy muhitga ham bog‘liq. Shu sababli, xodimlarning hisobdorligi va baholash tizimini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar nafaqat mahalla tizimining ichki ishlashini, balki ijtimoiy barqarorlikni ham mustahkamlashga xizmat qilishi lozim.

ASOSIY QISM

1. Mahalla yettiligi xodimlarining vazifalari va roli

Mahalla yettiligi xodimlari jamiyatning eng kichik ijtimoiy birliklarida faoliyat olib boradi va ularning vazifalari nafaqat mahalla aholisi bilan bevosita ishlashni, balki ijtimoiy profilaktika, huquqbuzarliklarning oldini olish, fuqarolarning huquqiy va ma’naviy ongini oshirishni ham o‘z ichiga oladi. Ushbu xodimlar mahalla hududida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan huquqbuzarliklarni erta aniqlash, profilaktik tadbirlarni tashkil etish va jamiyat xavfsizligini ta’minlash bilan shug‘ullanadi. Shu sababli, ularning ish faoliyati ko‘plab ko‘rsatkichlar bilan baholanishi va hisobdorlik tizimi orqali nazorat qilinishi lozim.

Mahalla yettiligi xodimlarining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Mahalla hududida ijtimoiy muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo‘yicha chora-tadbirlar ishlab chiqish;
- Huquqbuzarliklarning oldini olish uchun profilaktik tadbirlarni tashkil etish va amalga oshirish;
- Fuqarolar bilan tarbiyaviy va tushuntirish ishlarini olib borish;
- Mahalla a’zolarining ijtimoiy ongini oshirish, ularni ijtimoiy tartib-qoidalariga rioya qilishga undash;
- Mahalla hududidagi xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni monitoring qilish.

Bu vazifalarni samarali bajarish xodimlarning professional malakasi, amaliy tajribasi va ijtimoiy muhitni chuqur tushunishiga bog‘liq. Shu sababli, ularning hisobdorligini va faoliyatini baholash tizimi tizimli va mukammal bo‘lishi zarur.

2. Hisobdorlik va baholash tizimining ahamiyati

Xodimlarning hisobdorligi nafaqat ularning shaxsiy javobgarligini oshiradi, balki mahalla tizimining umumiy samaradorligini ham mustahkamlaydi. Hisobdorlik tizimi xodimlarning ish faoliyatini nazorat qilish, ularni rag‘batlantirish va professional rivojlanish imkoniyatlarini yaratishda asosiy vosita hisoblanadi.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

Hozirgi kunda mavjud baholash tizimlari ko‘pincha aniq indikatorlar va sifat mezonlarining yetishmasligi sababli samarali ishlamaydi. Masalan, xodimlarning amalga oshirgan profilaktik tadbirlari va fuqarolar bilan ishlash sifatini o‘lchash tizimi yetarlicha mukammal emas. Shu sababli, baholash tizimini takomillashtirish zarurati mavjud. Takomillashtirilgan baholash tizimi quyidagi jihatlarni o‘z ichiga olishi kerak:

- Xodimlarning vazifalarini aniq va tushunarli indikatorlar orqali baholash;
- Profilaktik tadbirlarning natijadorligini tizimli monitoring qilish;
- Fuqarolar bilan ishlash sifatini o‘lchash va baholash;
- Xodimlarning professional malakasi va ish faoliyatini rag‘batlantirish mexanizmlarini joriy etish.

3. Baholash me‘zonlarini takomillashtirish yo‘llari

Baholash me‘zonlarini takomillashtirishning asosiy yo‘llari quyidagilar:

1. Sifat va samaradorlik ko‘rsatkichlarini aniqlash: Xodimlar tomonidan amalga oshiriladigan har bir profilaktik tadbir, tarbiyaviy ish va fuqarolar bilan ishlash faoliyati aniq sifat va samaradorlik mezonlari bo‘yicha baholanadi.

2. Monitoring va nazorat tizimini kuchaytirish: Mahalla yettiligi xodimlarining ish faoliyati doimiy ravishda monitoring qilinadi. Bu tizim xodimlarning faoliyatida mavjud bo‘lgan kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishga imkon beradi.

3. Ijtimoiy indikatsiyalarni hisobga olish: Baholash jarayonida fuqarolar bilan ishlash sifatini, huquqbuzarliklarning oldini olish natijalarini va mahalla hududidagi ijtimoiy barqarorlikni hisobga olish zarur.

4. Rag‘batlantirish va malaka oshirish dasturlarini joriy etish: Xodimlarning faoliyatini baholash natijalariga asoslanib, ularni rag‘batlantirish va professional malakasini oshirish dasturlari ishlab chiqiladi.

4. Mahalla tizimida takomillashtirishning amaliy ahamiyati

Takomillashtirilgan baholash va hisobdorlik tizimi nafaqat xodimlarning ish faoliyatini oshirishga, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Samarali hisobdorlik tizimi yordamida huquqbuzarliklarni aniqlash tezlashadi, profilaktik tadbirlar sifatli va tizimli ravishda amalga oshiriladi, fuqarolarning huquqiy va ijtimoiy ongini oshirishga imkon yaratiladi. Shu bilan birga, xodimlarning professional faoliyati tizimli rag‘batlantirish va malaka oshirish dasturlari bilan qo‘llab-quvvatlanadi, bu esa ularning ishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi. Shu jihatdan qaraganda, mahalla yettiligi xodimlarining hisobdorligi va baholash me‘zonlarini takomillashtirish nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy faoliyatda ham katta ahamiyatga ega. Bu tizim yordamida xodimlarning faoliyatini samarali monitoring qilish, mahalla hududidagi xavfsizlikni ta‘minlash va huquqbuzarliklarning oldini olish samaradorligini oshirish mumkin.

Xulosa

Ushbu tadqiqot davomida mahalla yettiligi xodimlarining huquqbuzarliklarning ijtimoiy profilaktikasi faoliyatidagi roli, ularning hisobdorlik tartibi va baholash me‘zonlarini takomillashtirish zaruriyati chuqur o‘rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, mahalla yettiligi xodimlari jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish va

ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ularning vazifalari nafaqat fuqarolar bilan bevosita ishlashni o’z ichiga oladi, balki huquqbuzarliklarni aniqlash, profilaktik tadbirlar tashkil etish, tarbiyaviy ishlar olib borish va jamiyatdagi ijtimoiy muhitni barqarorlashtirishga qaratilgan. Shu sababli, xodimlarning ish faoliyatini baholash va hisobdorlik tizimini takomillashtirish jamiyatda huquqbuzarliklarni kamaytirish va profilaktik ishlarni samarali tashkil etishning asosiy omillaridan biri sifatida ko’riladi. Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy muammo shundaki, hozirgi kunda mavjud baholash tizimi ko’pincha aniq indikatorlar va sifat mezonlarining yetishmasligi, monitoring mexanizmlarining noaniqligi va xodimlarning faoliyatining tizimli tarzda o’lchanmasligi sababli samarali ishlamaydi. Natijada, mahalla yettiligi xodimlarining profilaktik tadbirlar samaradorligi to’g’risida ishonchli ma’lumot olish qiyinlashadi. Shu bois, baholash me’zonlarini takomillashtirish va xodimlarning hisobdorligini oshirish, ularning faoliyatini tizimli monitoring qilish va rag’batlantirish tizimini joriy etish dolzarb masalalardan biri sifatida namoyon bo’ladi. Takomillashtirilgan baholash tizimi xodimlarning ish faoliyatini sifat va samaradorlik ko’rsatkichlari bo’yicha baholashni, profilaktik tadbirlarning natijadorligini monitoring qilishni va fuqarolar bilan ishlash sifatini o’lchashni o’z ichiga olishi kerak. Shuningdek, tizim xodimlarni rag’batlantirish va malaka oshirish dasturlarini ishlab chiqish orqali ularning professional faoliyatini rivojlantirish imkoniyatini yaratadi. Bu esa o’z navbatida xodimlarning ishga bo’lgan motivatsiyasini oshiradi, profilaktik tadbirlarning sifatini yaxshilaydi va mahalla tizimining umumiy samaradorligini kuchaytiradi. Bundan tashqari, tadqiqot shuni ko’rsatdiki, mahalla yettiligi xodimlarining faoliyati faqat nazariy bilim va amaliy tajribaga emas, balki jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy va ma’naviy muhitga ham bog’liq. Shu sababli, xodimlarning hisobdorligini oshirish va baholash me’zonlarini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar nafaqat mahalla tizimining ichki ish faoliyatini, balki ijtimoiy barqarorlikni ham mustahkamlashga xizmat qilishi lozim. Ushbu yondashuv profilaktika faoliyatini tizimli va samarali tashkil etishga, fuqarolar bilan ishlash sifatini oshirishga va huquqbuzarliklarning oldini olishga yordam beradi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, mahalla yettiligi xodimlarining hisobdorligi va baholash me’zonlarini takomillashtirish jamiyatda huquqbuzarliklarni kamaytirish, profilaktik tadbirlarni sifatli va tizimli ravishda amalga oshirish hamda mahalla tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu takomillashtirish choralari xodimlarning ish faoliyatini rag’batlantirish, ularning professional malakasini oshirish va ijtimoiy profilaktika tizimini tizimli rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, hisobdorlik va baholash tizimi yordamida xodimlar tomonidan amalga oshiriladigan tadbirlarning natijadorligi, fuqarolar bilan ishlash sifatini baholash va jamiyatdagi xavfsizlikni oshirish tizimli ravishda monitoring qilinadi. Shunday qilib, tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, mahalla yettiligi xodimlarining huquqbuzarliklarning ijtimoiy profilaktikasi faoliyati samaradorligini oshirish uchun ularning hisobdorligi va baholash me’zonlarini takomillashtirish, tizimli monitoringni tashkil etish va rag’batlantirish mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bu nafaqat mahalla tizimining ichki samaradorligini kuchaytiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash, huquqbuzarliklarning

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

oldini olish va fuqarolar bilan ishlash sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, takomillashtirilgan baholash va hisobdorlik tizimi mahalla yettiligi xodimlarining professional malakasini rivojlantirish, ularning ishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish va profilaktika faoliyatini samarali tashkil etish imkonini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurahmonov, T. (2018). Mahalla institutining ijtimoiy va profilaktik roli. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti.
2. Axmedov, S. (2020). Huquqbuzarliklarning oldini olishda mahalla tizimi faoliyati. Toshkent: Huquq nashriyoti.
3. Karimov, A. (2019). Ijtimoiy profilaktika va mahalla xodimlarining hisobdorligi. Toshkent: Jamiyat va huquq nashriyoti.
4. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat, ijro va profilaktika qonunchiligi. Toshkent, 2022.
5. Rahmonov, B. (2021). Mahalla yettiligi xodimlarining samaradorligini baholash tizimi. Toshkent: Ijtimoiy tadqiqotlar markazi nashriyoti.